

Bogumiła Warząchowska

"Bibliotekarstwo", pod red. Anny Tokarskiej, Warszawa 2013 : [recenzja]

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 2, 213-217

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bibliotekarstwo. Pod red. Anny Tokarskiej. - Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2013. - 727 s.: il. ; 25 cm. - (Nauka, Dydaktyka, Praktyka ; 144) - ISBN: 978-83-61464-95-2.

Seria Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „Nauka – Dydaktyka – Praktyka” wzbogaciła się o kolejny tytuł *Bibliotekarstwo* pod red. Anny Tokarskiej. Jest to już 144 praca wydana w tej serii. Obszerny tom – liczący 727 stron – mógł powstać dzięki zaangażowaniu pracowników Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przy współpracy wybitnych specjalistów myśli bibliologicznej z innych ośrodków akademickich – teoretyków bibliotekoznawców i praktyków bibliotekarzy.

Współczesne zagadnienia bibliotekarstwa w dobie szybkich przemian technologicznych i informatycznych wymagają nie tylko procedur zgodnych z duchem czasu, ale wręcz zmuszają do działań wyprzedzających. Omawiane *Bibliotekarstwo* jest publikacją wpisującą się w oczekiwania współczesnego i przyszłego odbiorcy systemu biblioteczno-informacyjnego. Wcześniejsze syntezы naukowe: *Bibliotekarstwo naukowe* pod red. Adama Łysakowskiego (1956) i *Bibliotekarstwo* pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego (1994, 1998) mają już charakter historyczny, źródłowy i dokumentacyjny.

Bibliotekarstwo pod red. A. Tokarskiej wnosi nowe spojrzenie na bibliotekarstwo współczesne. Monografię rozpoczyna spis treści w wersji polskiej i angielskiej. Następnie podano alfabetyczny wykaz autorów, którzy opracowali poszczególne działy, z informacją o ich miejscu pracy i zajmowanym stanowisku. W sprawnym poruszaniu się po tak obszernym studium pomaga *Wykaz ważniejszych skrótów i akronimów*, który w dwuszpaltowym układzie zajmuje sześć stron. Całość opracowanego materiału poprzedza wprowadzenie – *Od redaktora* – w którym omówiono cel oraz kompozycję monografii, a także podziękowania autorom, recenzentom i wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tego kompendium.

Główny zrab książki tworzy sześć działów zwanych modułami. Każdy moduł rozpoczyna się od krótkiego omówienia zawartości i prezentacji w formie rozbudowanego spisu poszczególnych rozdziałów. Każdy rozdział zamyka obszerna bibliografia, na podstawie której opracowano omawiany

temat. Zebrana literatura – usystematyzowana w porządku alfabetycznym – stwarza możliwość zgłębienia prezentowanej tematyki i sposobność indywidualnego sięgnięcia po konkretny tytuł.

Pierwszy moduł – *Podstawy wiedzy o bibliotece* – obejmuje zagadnienia ogólne związane z terminologią biblioteczną, przybliża zadania stojące przed bibliotekami i omawia ich funkcję w społeczeństwie informacyjnym. Podkreślono w nim wyraźnie, że: „Obszary badawcze podejmowanej problematyki są bardzo różnorodne: dotyczą globalnej przestrzeni informacyjnej i miejsca w niej bibliotek, polityki zarządzania informacją (wiedzą), także przestrzeni informacyjnej bibliotek: jej zasobu oraz zasad organizowania informacji i metainformacji o tym zasobie, w tym m.in. podejmowane badania przestrzeni informacyjnej książki” [s. 22]. Omówiono również aspekt prawny polskiego bibliotekarstwa i wynikające z ustaleń legislacyjnych ustawodawstwo biblioteczne. Analizie poddano różne typy bibliotek, poczynając od naukowych, publicznych, poprzez szkolne i pedagogiczne z uwzględnieniem szerokiego spektrum bibliotek specjalnych. Każda z wymienionych typów bibliotek pełni ważną kulturotwórczą rolę w środowisku dla którego jest powołana i któremu służy swym specjalistycznym zasobem. W ten moduł wpisuje się również spojrzenie na bibliotekę jako instytucję naukową i nauce służącą, na bazie której wyrosła koncepcja bibliotekoznawstwa widzianego oczami praktyków i teoretyków bibliologii.

Moduł drugi – *Organizacja i zarządzanie zasobami* – odnosi się do podstawowej działalności biblioteki, za jaką uznano przemyślaną politykę gromadzenia i uzupełniania zbiorów. Zauważono, że: „Podstawowe znaczenie w procesie zarządzania zbiorami mają aktualne i perspektywiczne potrzeby czytelników i środowiska – zarówno te deklarowane bezpośrednio przez użytkowników lub instytucje, w których skład wchodzi biblioteka, jak i te wynikające z przeprowadzonych przez bibliotekarzy badań” [s. 132]. Sporo uwagi poświęcono także selekcji i preselekcji wszelkiego typu dokumentów oraz umiejętności gospodarowania dubletami i drukami zbędnymi.

Właściwa organizacja struktury bibliotecznego nie tylko usprawnia pracę wewnątrz instytucji, ale sprawia też, że placówka taka staje się wizytówką dobrych praktyk w najbliższym otoczeniu. W module tym analizie poddano dokumenty tradycyjnie gromadzone, których w bibliotekach jest najwięcej i które tworzą materialną wartość zasobu. Jednak dla współczesnego użytkownika, poszukującego niemalże natychmiastowej informacji, ważne znaczenie mają dokumenty elektroniczne, których zbiór systematycznie się rozrasta. Wychodząc naprzeciw potrzebom odbiorców tradycyjnej literatury, biblioteki digitalizują część zbiorów i udostępniają je w bibliotekach cyfrowych, a inne cenne dokumenty poddają konserwacji i renowacji z myślą o obecnym i przyszłym użytkowniku.

Trzeci moduł – *Organizowanie informacji w bibliotece* – jest związany z opracowaniem, opisem wszystkich zgromadzonych dokumentów biblio-

tecznych według norm, standardów i międzynarodowych wzorów. Przede wszystkim zaznaczono, że: „Problematyka opracowania zbiorów uwzględnia zagadnienia kooperacji oraz unifikacji i komputeryzacji prac bibliotecznych, wykorzystanie Internetu w ich opracowaniu, tworzenie i prowadzenie katalogów centralnych, formalne i rzeczowe opracowanie zbiorów” [s. 223]. W module tym zwrócono uwagę na ujednolicony sposób opracowania, który unifikuje pracę w bibliotece i sprawia, że opisane dokumenty mogą być wszechstronnie wykorzystane. Zagadnienia opracowania obejmują przede wszystkim szczegółowy opis zasobów wspierany nowoczesnymi technologiami w czynnościach bibliotecznych oraz na współtworzeniu haseł wzorcowych i wspólnych katalogów. Tematyka ta jest niezwykle ważna w codziennej pracy bibliotekarzy. W omawianej publikacji bardzo rzetelnie przedstawiono aspekt praktycznego wykorzystania umiejętności bibliotekarzy i zastosowania zdobytej przez nich wiedzy do opracowania dokumentów bibliotecznych.

Moduł czwarty – *Organizowanie dostępu do informacji* – to przede wszystkim ukazanie sposobów ułatwienia użytkownikowi wyszukiwania potrzebnych materiałów przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjnych. W module tym zwrócono uwagę na to, że: „Technologia informacyjna, zjawisko o głębokich konsekwencjach kulturowych, w ostatnich latach zdominowała, choć w różnym zakresie, obszar badawczy nie tylko nauk bibliologicznych, lecz także ogół twórczej działalności człowieka” [s. 405]. Równocześnie podkreślono tutaj biegłość w docieraniu do informacji, a zwłaszcza aktywne wspieranie użytkowników przez bibliotekarzy specjalistów w procesie wyszukiwania i rozpowszechniania zgromadzonych źródeł. Sprawne wyszukiwanie informacji jest priorytetem dla współczesnego bibliotekarstwa i działalności informacyjnej, dlatego też ważne jest, aby placówki informacyjne wyposażone były w odpowiedni – zgodny ze współczesnymi standardami – sprzęt komputerowy i właściwe tym standardom oprogramowanie biblioteczne. Rozwijające się stale narzędzia i technologie, a także sposób przetwarzania treści i docierania do informacji, stwarza bibliotekarzom i użytkownikom wiele możliwości komunikowania się i współpracy. Wielokrotnie podkreślano, że: „Współpraca w odniesieniu do bibliotek i ośrodków informacji koncentruje się na współdziałaniu w zakresie realizacji podstawowych zadań [...] gromadzenia, opracowania, przechowywania, udostępniania zbiorów, ale przede wszystkim obejmuje działalność informacyjną” [s. 463].

Piąty moduł – *Usługi biblioteczne i użytkownicy bibliotek* – wskazuje na ofertę skierowaną do odbiorców usług biblioteczno-informacyjnych. Końcowym etapem wielu czynności bibliotecznych w drodze książki – od zakupu, opracowania, poprzez informację w katalogach aż do udostępniania – są szeroko pojęte usługi biblioteczne. To właśnie usługom poświęcono wiele miejsca z zaznaczeniem, że: „Zadanie to wypełnione jest poprzez przygotowanie szerokiej oferty usług odpowiadających potrzebom edukacyjnym,

informacyjnym i rozrywkowym czytelników oraz realizujących podstawowe funkcje biblioteki: informacyjną, edukacyjną, rozrywkową, obywatelską, intelektualną, estetyczną i substytutową” [s. 483]. Całość prac bibliotecznych, ich jakość i profesjonalizm jest poddawana krytycznej ocenie użytkowników i przez pryzmat tych opinii budowany jest wizerunek biblioteki. Zważywszy na to, że udostępnianie jest terenem bezpośrednio dostępnym dla czytelnika ważne jest, aby na tym obszarze było przyjazne zagospodarowanie przestrzeni, odpowiednie funkcjonalne wyposażenie, a przede wszystkim profesjonalna obsługa użytkowników.

Moduł szósty – *Zarządzanie biblioteką i jej wizerunkiem* – wyczerpująco zamyka podjętą problematykę funkcjonowania biblioteki w przestrzeni publicznej. Umiejętne zarządzanie biblioteką, nie tylko usprawnia jej działanie, ale przede wszystkim ułatwia korzystanie ze zbiorów, a to zdecydowanie wpływa na wizerunek biblioteki: „Niezwykle pomocna w tym zakresie może być właśnie koncepcja zarządzania strategicznego, która oferuje bogaty zbiór metod i narzędzi pozwalających kompleksowo uporządkować różne obszary zarządzania biblioteką” [s. 589]. W module oparto się na dobrych praktykach instytucji non profit, dla których misja, cele i zadania mają priorytetowe znaczenie. Dlatego dla budowania pozytywnego wizerunku placówki istotne jest, aby wprawny menadżer troszczył się o zdobywanie środków na rozwój biblioteki, a także zadbał o systematyczne i celowe pozyskiwanie dokumentów, przetwarzanie informacji oraz udostępnianie zbiorów. Nieodłącznym atrybutem dobrego zarządzania jest permanentne podnoszenie własnych kwalifikacji i troska o rozwój podległego personelu. W działaniach tych zwrócono uwagę na etyczny aspekt zarządzania, a szczególnie na budowanie relacji interpersonalnych.

Zwieńczeniem monografii jest obszerny, niemalże 40-stronicowy aparat naukowy. Otwiera go *Bibliografia*, w której znalazły się *Bibliografie ogólne* ze słownikami, encyklopediami, ogólnymi opracowaniami i tematyką nauki o książce oraz *Czasopisma bibliotekarskie i inne wydawnictwa ciągle polskie (wybór)* z podziałem na ukazujące się miesięczniki, dwumiesięczniki, kwartalniki, półroczniki, roczniki i wydawnictwa wychodzące nieregularnie oraz tytuły zamknięte, które przestały się ukazywać. *Serwisy Internetowe* prezentują najpopularniejsze strony internetowe związane z biblioteką, książką i informacją. Z kolei *Angielsko-polski słownik* w układzie alfabetycznym informuje o terminologii użytej i wykorzystanej do opracowania kompendium. Dużym ułatwieniem i ogromną pomocą w korzystaniu z monografii są dwa indeksy: *Indeks osobowy* (1100 haseł) w układzie alfabetycznym i *Indeks przedmiotowy* (1000 haseł) również w układzie alfabetycznym. Obejmuje on podstawowe terminy i ich wyjaśnienia oraz nazwy instytucji.

Bibliotekarstwo pod redakcją Anny Tokarskiej jest pracą spełniającą oczekiwania nie tylko środowiska bibliotecznego, ale wykraczającą daleko poza jego obszary, bo problematyka sięga do naukoznawstwa, archiwistyki,

ekonomii, prawa i architektury. Publikacja prezentuje nowoczesną, a w wielu aspektach wręcz ponadczasową wizję bibliotekarstwa. Przedstawione w niej rozwiązania i koncepcje wskazują na praktyczne zastosowania ich już dziś i w miarę możliwości wprowadzenia w sieci wielu polskich bibliotek.

Dzięki profesjonalnie i nowocześnie opracowanym tematom monografia pełni wielorakie funkcje i ukazuje różnorodne sposoby wykorzystania omawianych treści. Dla studentów może służyć jako skrypt, podręcznik w gruntownym przygotowaniu się do ćwiczeń, konwersatoriów i egzaminów. Z kolei dla bibliotekarzy to doskonały materiał szkoleniowy systematyzujący zdobytą już wiedzę, niezbędny w poszerzaniu warsztatowych umiejętności, a w wielu przypadkach dostarczający informacji encyklopedyczno-słownikowych. Natomiast dla badaczy kultury książki, praca ta może być inspiracją do podjęcia nowych badań w zakresie bibliologii i informatologii.